

De Ankerlezingen kunnen worden gezien in het verlengde van de toerustingavond die voorheen in Ede (THGB) en in Gouda (Gouds Leerhuis) werden gehouden. Het anker is het symbool van de christelijke hoop.

De stuurgroep Ankerlezingen bestaat uit dr. M. van Campen, dhr. H. de Gier, dr. J. Hoek, dr. M.J. Paul, mevr. M.W. van Bommel. Het secretariaat is in handen van mevr. C. van Campen-Slappendel. De bijbehorende website www.ankerlezingen.nl wordt verzorgd door dhr. D. Jansen.

Eerder verscheen in de serie Ankerlezingen:

Met het oog op het einde,

Over de christelijke toekomstverwachting

Groen, Heerenveen 2017.

Als de Geest waait,

over het werk van de Heilige Geest in onze tijd

Groen, Heerenveen 2018.

Inhoud

Woord vooraf	7
1 Geestelijke strijd in bijbels perspectief	9
dr. M.J. Paul	
2 Geestelijke strijd door de eeuwen heen	30
dr. M. van Campen	
3 Geestelijke strijd in de praktijk van het geloofsleven .	50
dr. G.C. Vreugdenhil	
4 Geestelijke strijd en actuele ethische vragen	68
dr. J. Hoek	
5 Geestelijke strijd in wereldperspectief	88
dr. J.H. van Doleweerd	
6 Geestelijke strijd in opwekking	105
dr. W. van Vlastuin	

Woord vooraf

Geestelijke strijd is van alle tijden. In het paradijs kregen Adam en Eva al te maken met de listige verleiding door de duivel in de gedaante van een slang. De desastreuze gevolgen van hun knieval voor satan zijn ons overbekend. We ervaren die nog dagelijks aan den lijve.

In deze derde bundel Ankerlezingen, gehouden in Gouda en Voorthuizen, wordt de geestelijke strijd waarmee christenen te maken hebben onder woorden gebracht. Behalve de bijbelse gegevens komt ook de geestelijke strijd aan de orde zoals die door de eeuwen heen heeft plaatsgevonden. De geestelijke strijd in zending en evangelisatie komt ter sprake, evenals de spirituele conflicten die de achtergrond vormen van actuele ethische vraagstukken. Aan ieder hoofdstuk gaat een bijbelgedeelte ter verkenning vooraf, terwijl ook telkens een literatuurlijstje is toegevoegd voor verdere bezinning op het besproken thema. Enkele gespreksvragen helpen bij nadere doordienking en in de bespreking tijdens gesprekskringen. Het is de diepe wens en het intense gebed van redactie en auteurs dat deze bundel een steun in de rug zal zijn voor lezers die verlangen naar meer kracht en perspectief in de geestelijke strijd die zij hebben te voeren.

dr. M. van Campen

dr. J. Hoek

dr. M.J. Paul

1 Geestelijke strijd in bijbels perspectief

dr. M.J. Paul

Verkenning

Schriftgedeelte om vooraf te lezen: Daniël 10:1-21

- a. Hoe zijn volgens dit gedeelte engelen/vorsten betrokken bij gebeurtenissen op aarde?
- b. Hoe is het mogelijk dat een engel van God tegengehouden wordt door een kwade macht?
- c. Waaruit blijkt Gods uiteindelijke macht in dit hoofdstuk?
- d. Wat is de geestelijke houding van Daniël?

Drie romans

Enige decennia terug publiceerde Frank Peretti twee romans over geestelijke strijd: *De duisternis aanwezig* (1989) en *Licht door de duisternis* (1992). Deze romans beschrijven de invloed van engelen en demonen op de gebeurtenissen op aarde. Veel lezers kwamen op deze wijze met onbekende bijbelgedeelten in aanraking. Ik hoorde ook wel reacties van lezers die de geestelijke achtergronden schrikwekkend vonden, of dat ze het moeilijk vonden de bijbelse feiten van de fictie te

scheiden. Hoe dan ook, deze boeken hebben wel bijgedragen aan de bewustwording dat er heel wat meer is tussen hemel en aarde dan wij meestal beseffen.

Een recentere roman over geestelijke strijd is *Het veritasconflict* van Shaunti Feldhahn. Zij beschrijft allerlei gebeurtenissen rond de universiteit Harvard. Dit is van oorsprong een christelijke universiteit met als lijfspreuk ‘Waarheid (*veritas*) – voor Christus en de Kerk.’ Op den duur blijft slechts het eerste woord over en wordt er een seculiere wetenschap gedoceed. Feldhahn bindt in haar boek de strijd aan met postmoderne vaagheid, met tolerantie en met het naturalisme van de huidige wetenschap. Haar boek stimuleert om de eigen tijd en omgeving met andere ogen te zien, de tegenstander te herkennen, en inspireert om de eigen cultuur door de christelijke liefde te bewerken.

Dergelijke romans – die, in tegenstelling tot theologische verhandelingen, door veel meer mensen gelezen worden – kunnen helpen ons bewust te maken van een grotere realiteit dan die wij voor ogen hebben. Er is een geestelijke wereld van engelen en demonische machten en die oefent invloed uit op mensen. In Genesis 3 verleidt een slang de mens tot zondigen. Later blijkt dat de satan (de duivel) de mens heeft verleid. Wie is de satan en wat is de identiteit van de boze geesten? In dit hoofdstuk staat de vraag centraal welke bijbelse gegevens daarop betrekking hebben. Een christen heeft ook te maken met aanvechtungen en met de strijd tegen de zonde en het eigen vlees. Hier ligt echter de nadruk op de beïnvloeding door kwade machten. Dit hoofdstuk biedt een overzicht van de belangrijkste teksten, met een voorgestelde uitleg. Voor meer overwegingen voor de keuze van een bepaalde uitleg is het mogelijk de literatuur aan het slot te raadplegen.

Het is van belang de gevaarlijke praktijken van de tegenstander te kennen, om des te meer weerstand te kunnen bieden. Daarom spoort

Paulus aan de geestelijke wapenrusting aan te doen tegen de listige verleidingen van de duivel (Ef. 6:10-18), want ‘zijn gedachten zijn ons niet onbekend’ (2 Kor. 2:11).

De Engelse predikant D. Martyn Lloyd-Jones schrijft in de uitleg van Efeze 6: ‘Ik ben er zeker van dat een van de hoofdoorzaken van de zieke staat van de kerk vandaag het feit is dat de duivel vergeten wordt. Alles wordt aan ons toegeschreven; we zijn allemaal zo psychologisch geworden in onze houding en ons denken. We zijn onwetend geworden van dit grote objectieve feit, het bestaan van de duivel, de tegenstander, de beschuldiger, en zijn “vurige pijlen”.’

Profetie in plaats van occultisme

In het boek Deuteronomium noemt Mozes eerst de Tien Geboden en daarna geeft hij een uitwerking daarvan in concrete bepalingen (Deut. 5 en 12-26). Hij werkt het vijfde gebod, over het eren van de ouders, uit in de houding naar de rechters, de priesters en levieten, de koning en de profeten (16:18-18:22). Voordat Mozes ingaat op de profeten, noemt hij eerst allerlei occulte (‘duistere’) praktijken, door middel waarvan de heidenen proberen contact te leggen met de geestelijke wereld (18:9-14). De genoemde methoden zijn voor Israël volstrekt verboden, ze zijn ‘een gruwel’. In plaats daarvan geeft God profeten. De meeste vertalingen hebben hier het enkelvoud ‘profeet’, maar uit het verband wordt duidelijk dat God steeds opnieuw profeten geeft om Zijn volk te onderwijzen. Dit blijkt uit de behandeling van allerlei ambtsdragers in Israël, uit de mogelijkheid dat een profeet een eigen boodschap brengt (vs. 19-20) en uit de vraag van de Israëlieten hoe ze een goede profeet kunnen herkennen (vs. 21-22). Diverse vertalingen hebben ‘Profeet’ met een hoofdletter, op grond van Handelingen 3:22 en 7:37. Het lijkt mij dat ook daar profeten in het meervoud bedoeld worden, maar zelfs als dat niet zo is, hoeft een latere toepassing niet de

oorspronkelijke betekenis naar voren te brengen. Als de grote Profeet Jezus bedoeld was in Deuteronomium, zou Israël 1400 jaar zonder geestelijk alternatief gezeten hebben voor de occulte methoden. Dit was echter niet het geval. De boodschap van Mozes is dat de Israëlieten de verkeerde praktijken niet nodig hebben, want God spreekt (steeds) tot hen door middel van profeten.

Dat de andere volken zulke occulte praktijken hanteren, staat beschreven in Ezechiël 21:18-24. De koning van Babel komt vanuit het noorden en moet in de buurt van Damascus een keuze maken. Zal hij rechtsaf naar Jeruzalem gaan, of linksaf naar Rabba van de Ammonieten? Ongetwijfeld heeft de koning een militaire voorkeur, maar hij raadpleegt de geestelijke wereld. Hij schudt pijlen, om te weten wat hij doen moet. De methode houdt wellicht in dat de namen van de steden op de pijlen geschreven stonden. Ook vraagt de koning de terafim (afgodsbeeldjes) om raad. De derde methode is het raadplegen van de lever van een geslacht dier. Deze laatste werkwijze was in de oudheid zeer bekend en ook zijn bij opgravingen allerlei nagmaakte levermodellen gevonden, met verklaringen. Alle drie de methoden geven aan dat de koning van Babel naar Jeruzalem zal komen. De profeet keurt deze occulte methoden uiteraard niet goed, maar van belang is dat hij namens de God van Israël al vooraf aan kan geven wat de uitkomst zal zijn. De geestelijke machten zijn aan Hem onderworpen.

In 1 Samuel 28 is te lezen dat Saul naar een spiritiste in Endor gaat. Het woord spiritiste is hier meer op zijn plaats dan 'waarzegster', omdat zij geesten oproept. God sprak niet meer tot Saul door dromen, de urim, of de profeten (vs. 6). In een eerdere periode had deze koning de dodenbezweerders en waarzeggers weggedaan (vs. 3, 9). De vrouw in Endor is bevreesd haar vroegere werk weer in praktijk te brengen, maar ze gaat overstag als Saul haar zweert in de Naam van de HEERE. Het is omstreden of Samuel zelf verscheen of dat een demonische gestalte deed alsof hij de profeet was. Ongeacht de keuze in uitleg

beoefent Saul een verboden methode. Volgens 1 Kronieken 10:13-14 werd Saul verworpen, omdat hij het Woord van God niet in acht had genomen, met name door het raadplegen van de geest van een dode.

Het bedrijven van waarzeggerij en wichelarij is een dermate groot kwaad (zie het verbod van Lev. 19:26, 31 en Deut. 18:9-14) dat dit een belangrijke oorzaak is van de ondergang van het Tienstammenrijk (2 Kon. 17:17-18).

De profeet Jesaja ziet dat er in zijn tijd volop geesten van doden geraadpleegd worden. 'En wanneer men tot u zegt: Raadpleeg de geesten van doden, en waarzeggers met hun gelispel en geprevel ... Moet een volk zijn God niet raadplegen? Moet men voor de levenden de doden raadplegen? Terug naar de wet en het getuigenis! Als zij niet overeenkomstig dit woord spreken, zal er voor hen geen dageraad zijn. Men zal er terneergedrukt en hongerig rondtrekken ... zie, er zal benauwdheid en duisternis zijn, angstaanjagende donkerheid.' (8:19-22). Het is opmerkelijk dat de profeet zaken noemt die in onze tijd herkend worden als kenmerken van occulte belasting, met name de woede-uitbarstingen en de angsten. Tegen de achtergrond van deze geestelijke duisternis klinkt de belofte: 'Het volk dat in duisternis wandelt, zal een groot licht zien' (9:1). Ook voor hen die in occulte donkerheid zijn, is er een adventsbelofte!

De engelen, satan en zijn engelen

In de engelenwereld is een rijke verscheidenheid. Er zijn cherubs (Gen. 3:24; Ex. 25:18-22) en serafs (Jes. 6:2-7); de vorst Michaël (Dan. 10:13, in Jud. 9 aartsengel genoemd) en ook Gabriël (Dan. 8:16). De brief van Judas spreekt over engelen die aan hun oorsprong ontrouw werden, hun eigen woning verlieten en voor het oordeel bewaard gehouden worden (Jud. 6; 2 Petr. 2:4). De zonde moet begonnen zijn in de wereld

van de engelen, die door God goed geschapen zijn. De satan ging op een bepaalde manier schuil achter de slang in het paradijs en spiegelde de mens voor 'als God te zullen worden' (Gen. 3:5). Daarnaast zijn er engelen die gehoorzaam zijn gebleven. Zij zijn groot in aantal, wat afgeleid kan worden uit de vele duizenden die in Psalm 68:18 genoemd worden, en ze dienen God dag en nacht.

Alle engelen (goed en slecht) zijn geschapen wezens. De Bijbel leert geen dualisme (twee gelijkwaardige machten van goed en kwaad, zoals yin en yang). Er is één God Die de Schepper is en boven alle machten staat. Toch kan de satan, als de overste van deze wereld, veel kwaad doen. Echter niet meer dan God toelaat (zie Job 1-2).

Daniël 10

Daniël zondert zich af voor gebed in het derde jaar van Kores (Cyrus), een tijd waarin Cambysus, zoon en mederegeerder, een negatieve houding toont tegenover het Joodse volk. Mogelijk is zijn benoeming voor Daniël de reden geweest om zich af te zonderen voor gebed en (een vorm van) vasten. Hij ervaart niet direct antwoord op zijn gebed. Een engel wordt drie weken tegengehouden, maar behaalt met behulp van de engel Michaël de overwinning op de engelvorsten van Perzië (10:13). Er is ook een engelvorst van Griekenland (vs. 20). Dergelijke bijbelgedeelten geven steun aan de opvatting dat er geestelijke machten staan achter de koninkrijken hier op aarde.

Daniël verneemt de historische consequenties van de bovenhistorische strijd (11:2b-45) en de hemelse verdediging van het volk Gods (12:1-3). De aardse strijd voor een nieuwe wereldmacht, met vervolging van Israël veronderstelt een hemelse strijd. In deze omstandigheden is de aartsengel Michaël 'de grote vorst, hij die uw volksgenoten bijstaat' (12:1).

De goden die zijn toebedeeld aan de volken

In Deuteronomium 32:8 staat: ‘Toen de Allerhoogste aan de volken het erfelijk bezit uitdeelde, toen Hij Adams kinderen van elkaar scheidde, heeft Hij het grondgebied van de volken vastgesteld overeenkomstig het aantal Israëlieten.’ De Septuaginta, de Griekse vertaling, heeft in plaats van ‘zonen van Israël’ het iets kortere ‘zonen van God’ (engelen). Wanneer die laatste lezing juist is, heeft er oorspronkelijk in het Hebreeuws *bene ’el* gestaan in plaats van *bene jisra’el*. Dit wordt bevestigd door recente tekstvondsten in Qumran (4Q). Het verschil roept de vraag op waarom een overschrijver iets heeft toegevoegd. Dit heeft hij waarschijnlijk gedaan om te verduidelijken wie met de zonen van God bedoeld zijn. Het lied van Mozes spreekt in het voorafgaande over God als Vader en over de Israëlieten als kinderen, al hebben ze zich zo niet gedragen (vs. 5-6). Op grond hiervan is de toevoeging te verklaren. Inhoudelijk is het moeilijk om de huidige Hebreeuwse tekst uit te leggen. Hoeveel Israëlieten zijn er? Soms wordt verwezen naar de zeventig personen die met Jakob naar Egypte gaan (Gen. 46:27), een getal dat overeenkomt met het aantal volken in Genesis 10. Het aantal Israëlieten was in de tijd van Mozes echter veel groter. Inhoudelijk past het beter als engelen bedoeld zijn. In dat geval heeft God aan (goede) engelen het bestuur van de volken toevertrouwd. Vers 9 maakt de bijzondere positie van Israël duidelijk: ‘Maar het deel van de HEERE is Zijn volk, Jakob is het gebied dat Zijn eigen-dom is.’

Ter vergelijking kan gewezen worden op de beschrijving van de koning van Tyrus als een cherub in de hof van Eden; hij werd verdreven van Gods heilige berg (Ez. 28:11-19). Hiermee kan de satan niet bedoeld zijn, en ook niet de koning in de tijd van Ezechiël. Het meest aannemelijk is dat hier tevens de engelvorst die achter de aardse koning staat, aangesproken wordt.

Eerder verscheen in de serie Ankerlezingen:



*Met het oog op het einde,
Over de christelijke toekomstverwachting*

ISBN 978-90-8897-179-2



Als de Geest waait

Over het werk van de
Heilige Geest in onze tijd

dr. M. van Campen
dr. J. Hoek en dr. M.J. Paul (red.)

GROEN | ANKERLEZINGEN

*Als de Geest waait,
Over het werk van de Heilige Geest in onze tijd*

ISBN 978-90-8897-198-3